

Vierter Jahresbericht

des

12.

städtischen Gymnasiums zu **Snowraclaw**,

wodurch zu der

am 15. April 1867 von 8 Uhr Morgens ab,

und

am 16. April von 8 bis 11 Uhr Vormittags

stattfindenden öffentlichen Prüfung der Schüler

einladet

Theodor Bernhard Günther,

Director des Gymnasiums.

Inhalt: Schulnachrichten vom Direktor.

Eine wissenschaftliche Abhandlung konnte diesem Programm nicht beigegeben werden, weil der für dieselbe bestimmte Lehrer Dr. Jahns, plötzlich im Laufe des letzten Quartals starb und die Zeit und Arbeitskraft der übrigen Lehrer durch die Vertretung ihres verstorbenen Collegen zu sehr in Anspruch genommen wurde.

1867.

Druck von M. Latte in Snowraclaw.

Meiner Gutsbesitzer

der

Meiner Gutsbesitzer in

am 10. April 1867

am 10. April 1867 von 8 Uhr

am

am 10. April 1867 von 8 Uhr

Meiner Gutsbesitzer in

am

Meiner Gutsbesitzer in

Meiner Gutsbesitzer in

am

Meiner Gutsbesitzer in

Schulnachrichten

für die Zeit

von Ostern 1866 bis Ostern 1867.

A. Lehrverfassung.

Sexta.

Ordinarius: Dr. Jahns, seit Ende Januar 1867 Görtz.

1) Religion 3 St. combinirt mit Quinta.

a) evangelisch: Biblische Geschichte des alten Testaments. Die 5 Hauptstücke. Lernen von Sprüchen und Liedern aus Hollenberg. Kreidelhoff.

b) katholisch: Das neue Testament nach Lewandowski. Von Gott und Offenbarung, von der heiligen Schrift, den Engeln, der Schöpfung des Menschen und der Erbsünde. Garszka, seit Ende Januar 1867 Andrzejewicz.

2) Lateinisch 9 St. Die regelmäßige Formenlehre nach Moissizsig. Lektüre aus Schönborn's Lesebuch für Sexta. Wöchentlich eine schriftliche Uebung. Jahns, seit Ende Januar 1867 Schäfer.

WYADOMOSCI

szkolne

od Wielkanocy 1866 do Wielkanocy 1867.

A. Rozklad nauk.

Klasa VI.

Ordynaryusz: Dr. Jahns, od końca Stycznia 1867 Goertz.

1) Nauka religii w połączeniu z klasą V. 3 godziny.

a) dla ewang.: Historia biblijna starego testamentu. Wyłożono 5 rozdziałów z należąciami do nich przypowieściami. Uczono się na pamięć pieśni kościelnych z Hollenberga Kreidelhoff.

b) dla katolików. Historia biblijna nowego testamentu podług Lewandowskiego. O Bogu i o objawieniu, o piśmie ś., o prorokach, o stworzeniu człowieka i o grzechu pierworodnym. Garszka, od końca Stycznia 1867. Andrzejewicz.

2) Język łaciński 9 gdz. Etymologia regularna podług Moissizsig. Tłumaczono ustnie i piśmiennie podług Schönborna książkę część I. Pisano co tydzień ćwiczenia w domu. Jahns, od końca Stycz. 1867. Schäfer.

3) Deutsch 3 St. Lektüre profaischer und poetischer Stücke aus Kehrlein's Lesebuch untere Stufe; daran die Formenlehre und die Lehre vom einfachen Satz geknüpft. Übungen im Wiedererzählen und Deklamiren. In 1 St. v. orthographische Übungen. Alle 4 Wochen ein Diktat oder ein kleiner Aufsatz. Jahns, seit Ende Januar 1867 v. Goleński.

4) Polnisch 2 St. comb. mit Quinta.

a) Polnische Abth.: Lektüre profaischer und poetischer Stücke aus Rymarkiewicz Th. 1. Formenlehre. Deklamirübungen. Kleine Aufsätze. Schwarz

b) Deutsche Abth.: Poplinski's Elementarbuch §. 1—40 durchgenommen. Exercitien und Extemporalien. Jahns, seit Ende Januar 1867 Görtz.

5) Geographie 2 St. Allgemeine Uebersicht der Land- und Wasservertheilung auf der Erde; allgemeine Kenntniß Europa's. Jahns, seit Ende Januar 1867. Kreidelhoff.

6) Rechnen 4 St. Rechnung mit benannten Zahlen; die 4 Species mit Brüchen. Görtz.

7) Naturbeschreibung 2 St. Naturgeschichte der Wirbelthiere. Görtz.

8) Zeichnen 2 St. Übungen im freien Aufzeichnen gerader Linien, gerad-krumm- und gemischtliniger Figuren. Görtz.

9) Schreiben 3 St. Nach den Heften von Lesshaft. Görtz.

Quinta.

Ordinarius: Schäfer.

1) Religion comb. mit Sexta.

2) Lateinisch 9 St. Repetition des Cursus von Sexta; Formenlehre. Uebersetzung aus Schönborn's Lesebuch für Quinta 1. Thl. Vocabeller.

3) **Język Niemiecki** 3 godz. Czytano prozaiczne i poetyczne ustępy z Kehrleina książki wyznaczonój dla stopnia niższego; potem wyłożono naukę formalną i naukę o zdaniu pojedynczém. Ćwiczono się w opowiadaniu tego, co było czytano. Deklamacye. Co tydzień 1 godz. ćwiczenia ortograficzne. Co 4 tygodnie oddawali uczniowie małe wypracowanie albo w miejscu tegoż to, co im podyktoowano. Jahns, od końca Stycz 1867. Goleński.

4) **Język polski** w połączeniu z klasą V. 2 godz.

a) dla polskich uczniów: Czytano prozaiczne i poetyczne ustępy z Rymarkiewicza stop. I. Naukę formalną wyłożono. Deklamacye. Co 3 tygodnie małe wypracowanie, lub w miejscu tego ćwiczenie ortograficzne. Schwarz

b) dla uczniów niemieckich: Tłóznaczono z Poplińskiego książki elementarnój § 1—40. Pisano ćwiczenia w domu albo w klasie. Jahns, od końca Stycz. 1867. Görtz.

5) **Jeografia** 2 godz. Ogólny pogląd na podział lądu i wody na powierzchni ziemi. Ogólna wiadomość Europy. Jahns, od końca Stycznia 1867. Kreidelhoff.

6) **Rachunki** 4 godz. Rachowano liczbami imiennymi; potem 4 działania z ułamkami. Görtz.

7) **Historia naturalna** 2 godz. Historia zwierząt grzbietnych. Görtz.

8) **Rysunki** 2 godz. Rysowano z wolnej ręki proste linie, potem proste, krzywe i prosto-krzywe figury. Görtz

9) **Kaligrafia** 3 godz. Pisano podług zeszytów Lesshafta. Görtz.

Klässa V.

Ordynaryusz: Schäfer.

1) **Nauka religii** zob. klasę V.

2) **Język łaciński** 9 godz. Pcwrtózenie i uzupełnienie pensum kl. VI. Etymologia. Tłómaczono z Schönborna książki wyznaczono-

nen aus Lentz. Wöchentlich schriftliche Uebungen Schäfer.

3) **Deutsch** 3 St. Lektüre aus Kehrlein untere Stufe. Memoriren von Gedichten, Satzlehre; orthographische Uebungen; bis Ende Januar alle 4 Wochen ein Aufsatz, von da an alle 14 Tage einer, der abwechselnd in der Klasse oder zu Hause angefertigt wurde. Schäfer, seit Ende Januar 1867 Schmidt.

4) **Polnisch** 2 St. mit Czerta comb.

5) **Französisch** 3 St. Plöb Cursus 1. Section 1—59. Alle 2 Wochen ein Exercitium oder Extemporale. v. Goleński.

6) **Geographie** 2 St. Deutschland mit besonderer Berücksichtigung des preussischen Staats. Kreidelhoff.

7) **Rechnen** 3 St. Wiederholung der Bruchrechnung; Decimalbrüche, einfache und zusammengesetzte Regel-de-tri, Zinsrechnung. Görtz.

8) **Naturbeschreibung** 2 St. Im S. Botanik, im W. von den wirbellosen Thieren. Görtz.

9) **Zeichnen** 2 St. Vorübungen zum Schattiren; Freihandzeichnen nach Vorlegeblättern. Görtz.

10) **Schreiben** 3 St. Nach den Heften von Lesshaft. Görtz.

Quarta.

Ordinarius: Jung.

1) **Religion** 2 St. comb. mit Tertia.

a) evangelisch Hollentz § 23—46. Lektüre des A—L. in größeren Abschnitten, Wiederholung des Katechismus, Lernen von Bibelsprüchen und Liedern. Das Wissenwertheste aus der Bibellunde und Erklärung des ersten Artikels. Schönfeld.

nej dla klasy V. część I. Uczono się na pamięć wokabul podług Lentza. Co tydzień pisano ćwiczenia domowe Schäfer.

3) **Język niemiecki** Czytano z Kehrlein na książki dla stopnia niższego wyznaczonej. Uczono się na pamięć wierszy. Nauka o zdaniu. Ćwiczenia ortograficzne, aż do końca Stycznia co 4 tygodnie pisano wypracowanie, potem co 2 tygodnie na przemian raz w klasie raz w domu. Schäfer, od końca Stycz. 1867. Schmidt.

4) **Język polski** zob. kl. VI.

5) **Język franc.** 3 godzin. Tłumaczeno z Ploeca książki część I. oddz. 1—59. Co 2 tygodnie pisano ćwiczenia w domu lub w klasie. Goleński.

6) **Jeografia** 2 godz. Jeografia Niemiec z szczególném uwzględnieniem państwa Praskiego. Kreidelhoff.

7) **Rachunki** 3 godz. Powtórzenie rachunków z ułankami. 4 działania z ułankami dziesiętnymi, o prostej i złożonej regule trzech. Rachunki o procentach. Görtz.

8) **Historia naturalna** 2 g dz. Latem: botanika, zimą o zwierzętach niegrzbietnych. Görtz

9) **Rysunki** 2 godz. Ćwiczenia wstępne do cieniowania; rysowano z wolnej ręki podług wzorów. Görtz

10) **Kaligrafia** 3 godz. Pisano podług zeszytów Lesshafta. Görtz.

Klasa IV.

Ordynaryusz: Jung.

1) **Religia** 2 godz. zob. kl. III.

a) dla ewangelików: Wyłożono Hollentz § 23—46. Czytano większe ustępy staro testamtu. Powtórzenie katechizmu. Uczono się na pamięć pieśni kościelnych i miejsce z pisma świętego. Wyłożono najważniejsze prawdy wiadomości biblijnej i wyjaśniono 1. artykuł wiary. Schönfeld.

b) **katholisch**; Die Lehre von der Erbsünde, der Beterlösung, von der Gnade und Rechtfertigung und von den Sakramenten. Garsztko, seit Ende Januar 1867 Andrzejewicz.

2) **lateinisch** 10 St. Lektüre aus Schönborn's Lesebuch 2. Theil 4. Abtheil. 4 St.; Casuslehre nach Spieß und Moisszig 2 St. Wiederholung der Formenlehre 1 St. Wöchentlich ein Exercitium oder Extemp. Jung. — Poetische Lektüre aus Siebelis tirocinium poeticum im S. Fabeln von Phädrus, im W. ausgewählte Stücke aus Ovid 2 St. Schäfer.

3) **Griechisch** 6 St. Formenlehre nach Krüger bis zu den Verbis auf „*μ*.“ Uebersetzt wurde der 1. Curfus aus Spieß Übungsbuch; Regelmäßiges Vocabellernen. Im Winter alle 14 Tage ein Exerc. oder Extemp. Schwarz.

4) **Deutsch** 3 St. Lektüre prosaischer und poetischer Stücke aus Kehrein obere Stufe; die Lehre vom zusammengesetzten Satze; Uebungen im Declamiren. Alle 3 bis 4 Wochen ein Aufsatz. Jahns; seit Ende Januar 1867 Jung.

5) **Polnisch** 2 St. comb. mit Tertia.

a) **polnische** Abtheil.: Lektüre prosaischer Stücke aus Rymarkiewicz Band 2; Gedichte aus Cegielski's Sammlung. Satzlehre nach Malecki; Declamationen; monatlich ein Aufsatz. Schwarz.

b) **deutsche** Abtheil.: Formenlehre und Syntax nach Kampmann. Lektüre aus Rymarkiewicz Thl. 1. Alle 2 Wochen Exercit. aus Kampmann's „Aufgaben“ oder Extemporalien. v. Goleński.

6) **Französisch** 2 St. Plöz Elementarbuch

b) **dla katolików**: Nauka o grzechu pierworodnym, o zbawieniu, o lasce i usprawiedliwieniu i o sakramentach. X. Garsztko, od końca Stycznia. X. Andrzejewicz.

2) **Jęz. łaciński** 10 godzin. Czytano z Schönborna książki część II. 4 oddz. w 4 godz. Wyłożono naukę przypadkach podług Spiessa i Moiszstziga w 2 godz. Powtórzenie etymologii w 1 godz. Co tydzień pisano ćwiczenie w domu albo w klasie. Jung. Czytano z Siebelisa tirocin. poeticum latem bajki Phaedrusa, zimą: ustępy z Owidiusza 2 godz. Schäfer.

3) **Jęz. grecki** 6 godzin. Gramatyki uczono się podług Krügera aż do słów na *μ*. Tłómaczono kurs I. Spiessa. Potém kursu II. oddział 17—22. 27—31. Uczono się regularnie wokabul na pamięć. Zimą co 14 dni pisano ćwiczenie w domu albo w klasie. Schwarz.

4) **Jęz. niemiecki** 3 godzin. Czytano ustępy prozaiczne i poetyczne z Kehreina książki stopnia wyższego. Wyłożono naukę o zdaniu złożoném. Declamacye. Co 3, potém co 4 tygodnie oddawano wypracowanie. Jahns, od końca Stycz. 1867. Jung.

5) **Jęz. polski** 2 godzin. w połączeniu z kl. III.

a) **dla uczniów polskich**. Czytano prozaiczne ustępy Rymarkiewicza stop. II. Wiersze czytano i objaśniono z wzorów poetycznych Cegielskiego. Nauka o zdaniu podług Maleckiego. Declamacye. Co 3 tygodnie wypracowanie domowe lub ćwiczenie klasowe. Schwarz.

b) **dla niemieckich uczniów**: Nauka formalna i składnia podług Kampmanna; czytano ustępy Rymark. cz. I. Co 2 tygodnie ćwiczenie domowe z Kampmanna „zadań“, w miejsce tychże pisano ćwiczenia klasowe. Goleński.

6) **Jęz. franc.** 2 godzin. Tłómaczono

Left. 60—91. Die Leifestücke 1—42 nach Ploetz Elementarbucho. No 2 Wochen ein Exercit. oder Extemporale. Schäfer.

7) **Geschichte** 2 St. Geschichte der orientalischen Völker, der Griechen und Macedonier bis zum Tode Alexanders des Großen; Geschichte Rom's unter den Königen.

Geographie 1 St. Die europäischen Länder mit Ausnahme Deutschlands. Jahns, seit Ende Januar 1867 Schwarz.

8) **Mathematik** 3 St.

a) **Planimetrie** 2 St. Die Lehre von den geraden Linien und Winkeln, von den Parallelen, der Congruenz der Dreiecke, den Parallelogrammen.

b) **Arithmetik** 1 St. Rabatt-, Termin-, Gesellschafts-, Mischungs- und Kettenrechnung. Wöchentlich eine arithmetische, zuweilen eine planimetrische Arbeit. Schmidt.

9) **Zeichnen** 2 St. Freihandzeichnen; Aufzeichnung der Theile des menschlichen Körpers; Thierformen und architektonische Verzierungen; Anfänge des perspektivischen Zeichnens. An diesem Unterricht nahmen im S. 21 im W. 20 Tertianer Theil. Görtz.

Tertia.

Ordinarius: Schwarz.

1) **Religion** mit Quarta comb.

2) **Lateinisch** 10 St. Caesar de bell. Gall. lib. 5—7. 4 St. Wiederholung der Casuslehre, Syntax der Objectiva, Pronomina, Präpositionen, Tempora und Modi nach Moisisziga 2 St. Wöchentlich ein Exercitium oder Extemporal. 1 St. Mündliches Uebersetzen aus dem Deutschen ins Latein. nach Spieß. 1 St. Jung. Ausgewählte Stücke aus Ovid. metam. lib. 5 6. 7. 8. Schwarz.

Ploetza książki elementarnej § 60—91. Kawałki 1—42 podług Ploetza książki elementarnej. Co 2 tygodnie pisano ćwiczenie albo w domu, albo w klasie. Schäfer.

7) **Historia** 2 gdz. Historia narodów wschodnich, Greków i Macedończyków aż do śmierci Aleksandra W. Historia rzymska za panowania królów. Jahns, potem Schwarz.

Jeografia 1 gdz. Kraje europejskie wyjąwszy Niemcy. Jahns, od końca Stycznia 1867 Schwarz.

8) **Matematyka** 3 gdz.

a) **Planimetria**: Nauka o liniach prostych i kątach; o liniach równoległych; o przystawianiu trójkątów i o równoległobokach.

b) **Arytmetyka** 1 gdz. Rachunki o rabacie, terminach, spółce, rachunki łańcuchowe. Co tydzień wypracowania z arytmetyki, czasem i z planimetrii. Schmidt.

9) **Rysunki** 2 gdz. Rysowano z wolnej ręki; potem rysowano części ciała ludzkiego, formy zwierzęce i ozdoby architektoniczne. Początki rysowania według perspektywy. Zimą brało udział w rysunkach uczni kl. III. 21, latem zaś 20. Görtz.

Klassa III.

Ordynaryusz: Schwarz.

1) **Religia** w połączeniu z kl. IV.

2) **Język łaciński** 10 gdz. Caesar de bello Gall. lib. 5.—7. w 4 gdz. Powtórzenie nauki o przypadkach. Składnia przymiotników, zaimeków, przyimeków, czasów i trybów podług Moisisziga 2 gdz. Co tydzień pisano ćwiczenie albo w domu albo w klasie 1 gdz. Ustnie tłumaczono w książce Spiessa z niemieckiego na łacinę 1 gdz. Jung. Ovid metam. lib. 5. 6 7. 8. czytano najwyborniejsze ustępy; na każdą godzinę uczono się mniej lub więcej 5 wierszy na pamięć. Schwarz.

3) **Griechisch** 6 St. Xenoph. Anabas. lib. 5. und lib. 1, c. 1. 2. 3. Formenlehre mit den unregelmäßigen Verben. Alle 2 Wochen ein Exercitium oder Extemporale. Mündliches Uebersetzen aus Spieß. — 2 St. Homer Odys. I. 3, v. 300 bis zu Ende, dann lib. 1. Czapliski.

4) **Deutsch** 2 St. Wiederholung der Satzlehre. Uebungen im Disponiren und Declamiren. Lektüre aus Kehrein's Lesebuch obere Stufe. Alle 3 Wochen ein Aufsatz. v. Golenski.

5) **Polnisch** mit Quarta comb.

6) **Französisch** 2 St. Lektüre ausgewählter Stücke aus Lüdeking Th. 1. Grammatik nach Blöz 2. Cours, Lektion 1—46. Alle 2 Wochen ein Exercit. oder Extemporale. Schäfer.

7) **Geschichte** 2 St. Brandenburgisch-preussische Geschichte mit Berücksichtigung der Deutschen Reichsgeschichte, bis zum Tode Friedrichs d. Gr.

Geographie 1 St. Das Alpensystem; die politische Geographie Preußens und der annektirten Länder. Dann die außereuropäischen Länder mit einer kurzen Geschichte der Entdeckungen. Schwarz.

8) **Mathematik** 3 St.

a) **Planimetrie** 2 St. Lehre vom Kreise. Vergleichung und Berechnung des Flächeninhalts geradliniger Figuren; Ähnlichkeit der Dreiecke, Lösung von Konstruktionsaufgaben.

b) **Arithmetik** 1 St. Die Species mit einfachen Buchstaben Größen und Potenzen; das Potenziren und Ausziehen von Wurzeln. Alle 2 Wochen planimetrische oder arithmetische schriftliche Arbeiten. Schmidt.

9) **Naturbeschreibung** 2 St. Im S. Botanik. Die Organe der Pflanzen in anatomischer und physiologischer Beziehung; Justeus System. Beschreibung lebender Pflanzen. Im

3) **Jqz. griechi** 6 gdz. Xenof. Anabas. lib. V., lib. VI. cap. 1. 2. 3. Naukę formalną włącznie słowa nieforemne wyłożono. Co 2 tygodnie ćwiczenie domowe lub klasowe. Ustnie tlómaczono w książce Spiessa 2 gdz. Hom. Odys. lib. 3. od w. 300. aż do końca, potém ks. 1. Czapliski

4) **Jqz. niemlecki** 2 gdz. Powtórzenie nauki o zdaniu. Ćwiczenia w dyspozycyach i deklamacy. Czytano ustępy w Kehreina książce wyznaczonej dla stopnia wyższego. Co 3 tygodnie wypracowania domowe. Gołęński.

5) **Jqz. polski** Zobacz klasę IV.

6) **Jqzyk franco.** 2gdz. Czytano ustępy w Lüdekinga książce w części I. Wyłożono gramatykę podług Ploetza kurs II. Oddziały od 1—46. Co 2 tygodnie ćwiczenia domowe lub klasowe. Schäfer.

7) **Historya** 2 gdz. Brandenbursko-Pruska historia z uwzględnieniem historyi państwa niemieckiego, aż do śmierci Fryderyka Wielkiego.

Jeografia 1 gdz. System Alp europejskich; polityczna jeografia Prus i krain na teraz wcielonych. Jeografia krajów i państw pozaeuropejskich. Na końcu wyłożono historyę odkryć. Schwarz.

8) **Matematyka** 3 gdz.

a) **planimetrya**: nauka o kole, o porównaniu pewierzchni figur prostoliniowych. O podobieństwie trójkątów. Jeometryczne zagadnienia.

b) **arytmetyka** 1 gdz. Cztery działywania jednowyrazami i potęgami. Nauka o potęgach i pierwiastkach. Co 2 tygodnie ćwiczenia jeometryczne lub arytmetyczne domowe. Schmidt.

9) **Historya naturalna** 2 gdz. Latem botanika o pojedynczych i złożonych organach roślin z względu anatomicznego i fizyologicznego. System Juszego. Opis roślin żyjących.

W. Zoologie. Kurze Uebersicht über das Thierreich. Schmidt.

Secunda.

Ordinarius: v. Goleński.

1) Religion 2 St. comb. mit Prima.

a) evangelisch: Der Galaterbrief und der 1. Korintherbrief wurde in der Ursprache gelesen. Kirchengeschichte bis Karl d. Gr. Katechismus und Lieder wiederholt. Das Niänische und Athanasianische Symbol. Schönfeld.

b) katholisch: Die Lehre von der Welt-erlösung, von der Kirche, der Gnade und Rechtfertigung und von der Vollendung des Reiches Gottes. — Kirchengeschichte von 1518—1845. Garsztka, seit Januar 1867 Andrzejewicz.

2) Lateinisch 10 St. Gelesen: Cicero Cato maior, Laelius, or. pro Ligario pro Milone und einige Briefe. Privatlektüre: Sallust, Catilina, Livius lib 26. Grammatik: Wiederholung der Formen- und Kasuslehre, dann die Lehre von den Temporibus und Modis nach Moissizig. Mündliche Uebersetzung aus Süpfle. Aus Cicero retrovertirt und einige Kapitel memorirt. Wöchentliche Exercit. oder Extemporalien. Die Obersekundaner lieferten 6 Aufsätze. v. Goleński. Dichter 2 St. Virgil. Aeneis lib. 8. u. 9. Einige Eklogen. Czapliski.

3) Griechisch 6 St. Prosa 4 St. Im S. Herod. lib. 1., c. 95—182; im W. Xenoph. memorabil. lib. 1 u. 2 bis c. 7. Syntax des Nomens nach Halma. 1 St. für Exercit. und Extemporalien. Der Direktor. Homer Odyss. lib. 13—17. Privatlektüre lib. 1—5. 2 St. Jung.

Zimä Zoologia. Krótki pogląd na państwo zwierząt. Schmidt.

Klassa II.

Ordynaryusz: Goleński.

1) Religia 2 godz. w połąc. z kl. I.

a) dla ewangelików: czytano list do Galatów i do Koryntyan w języku pierwotnym. Dzieje kościoła aż do Karola W. Katechizm i pieśni. Wyznanie wiary Nicéjskie i Atanazyjskie. Schönfeld.

b) dla uczniów katolickich: Nauka o odkupieniu, o kościele, o łasce, o usprawiedliwieniu i o spełnieniu się królestwa bożego.

Historia kościelna od 1518 — 1845. X. Garsztka, od końca Stycznia 1867 X. Andrzejewicz.

2) Język łaciński 10 godz. Cicero Cato maior, Laelius; orat pro Ligario, pro Milone; czytano potem kilka listów. Czytano pobieżnie Sall. Cat. div. lib. 26. Gramatyka. Powtórzenie nauki formalnej i składni rządu. Potem wyłożono naukę o czasach i trybach podług Moissizyga. Tłumaczono z niemieckiego na łacinę podług książki Süpflego. Z Cicerona retrowertowano i uczono się kilka rozdziałów na pamięć. Co tydzień pisano ćwiczenia w domu albo w klasie. Uczniowie sekundy wyższej oddali w półroczu zimowym 6 wypracowań łacińskich. Goleński. Virgil Aeneis lib. 8 i 9. Czytano i kilka eklóg. Czapliski.

3) Jęz. grecki 6 godz. Prozy 4 godz. w półroczu letowym. Herod. lib. I. cap. 95 — 182. w półroczu zimowym Xenoph. memor. lib. 1 i 2 aż do rozdz. 7. Wyłożono składnię zgody i składnię rządu podług Halma. W 1 godz. oddawano i rozbiegano ćwiczenia albo w domu albo w klasie pisane. Dyrektor. Hom. Odyss. lib. 13—17. Czytano pobieżnie lib. 1—5. Jung.

4) **Deutsch** 2 St. Gelesen und erklärt wurden: die Künstler von Schiller und Schillers Wallenstein. Übungen im Disponiren, freie Vorträge. Monatlich ein Aufsatz. Jung.

5) **Polnisch** 2 St.

a) **Polnische Abtheilung:** Gelesen Powrót Posła von Niemczewicz, Marya von Malezewski und Pan Tadeusz von Mickiewicz. Einige Abschnitte der Grammatik nach Malecki. Freie Vorträge. Monatlich ein Aufsatz. Czapliski.

b) **Deutsche Abtheilung:** mit Prima comb. Prosaische und poetische Stücke aus Rymarkiewicz Th. 1 und aus Cegielski wurden gelesen. Syntax nach Kampmann; alle 2 Wochen ein Exercit. aus Kampmanns Aufgaben, oder ein Extemporale. Schwarz.

6) **Französisch** 2 St. Gelesen wurden ausgewählte Stücke aus Lüdeking 2. Th. Grammatik nach Plötz Lektion 46—78. Alle 2 Wochen ein Exercit. oder Extemporale. Schäfer.

7) **Hebräisch** 2 St. Formenlehre bis zur Nominalbildung. Lektüre aus Seffers Elementarbuch. Schönfeld.

8) **Geschichte** 3 St. Geschichte des Hellenismus und der Römer bis zum Untergange des abendländischen Reichs. Das Mittelalter bis zum Vertrage von Verdun. Schwarz.

9) **Mathematik** 4 St.

a) **Geometrie** 2 St. Proportionalität gerader Linien, Berechnung der Seiten regulärer Polygone. Aufgaben aus der rechnenden Geometrie. Gonometrie und die Elemente der Trigonometrie.

b) **Arithmetik** 2 St. Rechnungen mit Wurzelgrößen und Logarithmen, Gleichungen des 1. und 2. Grades mit einer Unbekannten. 14tägige planimetrische, trigonometrische oder arithmetische schriftliche Arbeiten. Schmidt.

10) **Physik** 1 St. Akustik; Mechanik der tropfbar-flüssigen Körper. Schmidt.

4) **Jęz. niemiecki** 2 godziny Czytano i wykładano Szyllera: „Künstler i Wallenstein“ ćwiczenia w dyspozycjach, wolne wykłady. Co miesiąc wypracowanie. Jung.

5) **Jęz. polski** 2 godz.

a) oddział polski: Czytano: Powrót Posła p. Niemczewicza, Maryę Malczewskiego i Pana Tadeusza p. Miczkiewicza. Niektóre oddziały grammatyki podług Maleckiego. Wolne wykłady. Co miesiąc wypracowanie. Czapliski.

b) oddział niem. połączony z klasą I. Czytano ustępy prozy i poezji z Rymarkiewicza cz. I. i z Cegielskiego. Składnia podł. Kampmana; co 2 tygodnie ćwiczenia z Kampmana lub extemp. Schwarz.

6) **Jęz. francuski** 2 godz. Czytano wybrane ustępy z Lüdekinga cz. II. Grammatyka podług Plötza lekye 46—78. Co 2 tygodnie ćwiczenie w domu lub w klasie pisane. Schäfer.

7) **Hebrajskie** 2 godz. Nauka o formach aż do tworzenia imion. Czytano Seffera książkę elementarną. Schönfeld.

8) **Historia** 3 godz. Historia Greków i Rzymian aż do upadku państwa północnego. Historia średnia aż do układu w Verdun. Schwarz.

9) **Matematyka** 4 godz.

a) **Geometria** 2 godz. O proporcjonalności linii prostych, obrachowanie boków regularnych wieloboków. Zadania obrachunków geometrycznych. Geometria i początki trygonometrii.

b) **arytmetyka** 2 godz. Rachunki z ilościami pierwiastkowemi i logarytmami; równania 1. i 2. stopnia z jedną nieznaną. Co dwa tygodnie planimetryczne, trygonometryczne, lub arytm. piśmienne roboty. Schmidt.

10) **Fizyka** 1 godz. Akustyka, mechanika ciał kroplisto-płynnych. Schmidt.

Prima.

Ordinarius: Czapliski.

1) **Religion** comb. mit Secunda.
2) **Latcinisch** 8 St. Im S. Cicero de offic. lib. 2 und 3 3 St. Livius lib. 25 1 St. Im W. Cicero or. in Verrem lib. 4 3 St. Tacit. Agricola 1 St. Mündliches Uebersetzen aus Sätze und Retrovertiren aus Cicero. 1 St. Extemporal. und Exercit.; im W. auch Disputir-Uebungen 1 St. Monatlich ein Aufsatz. Czapliski. Horat. carm. lib. 3. und 4. carm. seculare Epist. lib. 2, 1; ars poetica. 10 Oden wurden memorirt und die Metrif der Oden durchgenommen. v. Goleński.

3) **Griechisch** 6 St. Im S. Euripid. Iphigenia Taurica und Sophocles Philoct. Im W. Lyeurgi or. in Leocratem, Plato Apolog. Soer. und Crito 4 St. Homer. Ilias lib 19—24 1 St. Privatlektüre Ilias lib. 13—18. Exercit. und Extemporal. 1 St. Der Direktor.

4) **Deutsch** 3 St. Literaturgeschichte von der ersten schlesischen Schule bis auf Göthes Tod. Gelesen wurden in der Klasse Proben zu den besprochenen Schriftstellern. Privatlektüre: Lessings Laokoon, über das Epigramm, über die Fabel; Göthes Egmont und Götz. Uebungen im Disponiren und in freien Vorträgen. Monatlich ein Aufsatz. Im W. 1 St. Logik. v. Goleński.

5) **Polnisch** 2 St.

a) **Polnische Abtheilung:** Literaturgeschichte: von der Epoche des Mickiewicz. Gelesen das Wichtigste von Krasiński, Slowacki, Morawski, Zaleski, Goszczyński, Olizarowski. Freie Vorträge. Alle 4 Wochen ein Aufsatz. Czapliski.

b) **Deutsche Abtheil.** comb. mit Secunda.

6) **Französisch** 2 St. L'Avare par Molière. Ausgewählte Stücke aus Herrig und Burgny. Alle 2 Wochen ein Exercitium oder Extemporale. Schäfer.

7) **Hebräisch** 2 St. Syntag. Lektüre: einige

Klassa I.

Ordynaryusz: Czapliski.

1) **Religia** zob. kl. II.

2) **Latina** 8 gdz. Latem Cic. de off. ks. 2 i 3. 3 gdz. Liviusz ks. 25 1 gdz. Zimą Cic or. in Verrem ks. 4. 3 gdz. Tac. Agr. 1 gdz. Ustne tłumaczenie z Süpfl. i retrow. z Cicer. 1 gdz. Ćwicz. domowe i w klassie pisane. Zimą ćwicz. w rozprawianiu 1 gdz. Co miesiąc wypracow. Czapliski. Wiersze Horac. ks. 3 i 4; carm. sec. Epist. ks. 2, 1. ars poetica. 10 ód uczono się na pamięć i rozbierano ich metrykę. v. Goleński.

3) **Jęz. grecki** 6 gdz. Latem Eurip. Ifigenia Taurica i Sofoklesa Filokt. Zimą Lyeurgi or. in Leocr. Plat. Apol. Soer. i Crito 4 gdz. Hom. Ilias ks. 19—24. 1 gdz. Prywatnie czyt. Jk. ks. 13—18. Ćwiczenia domowe i w klasie pisane 1 gdz. Dyrektor.

4) **Niemiecki** 3 gdz. Historia literatury od pierwszej szkoły szląskiej aż do śmierci Göthego. Czytano w klasie próby wspomnianych pisarzy. Prywatnie: Lessynga Laokoon, o epigramie, o bajkach; Göthego Egmonta i Goetza. Ćwiczenia w dyspozycyach i w wolnych wykładach. Co miesiąc wypracowanie. Zimą 1 gdz. logiki. Goleński.

5) **Jęz. polski** 2 gdz.

a) oddz. polski: historia literatury od epoki Mickiewicza. Czytano najglówniejsze utwory Krasinskiego, Slowackiego, Morawskiego, Zaleskiego, Goszczyńskiego, Olizarowskiego. Wolne wykłady. Co 4 tygodnie wypracowanie. Czapliski.

b) oddz. niemiecki: patrz kl. II.

6) **Francuzki** 2 gdz. L'Avare przez Moliere. Wybrane ustępy z Herriga i Burguja. Co 2 tygodnie wypracowanie domowe lub w klasie Schäfer.

7) **Hebrajski** 2 gdz. Składnia. Czy-

Kapitel aus dem 2. Buch Moses und einige Psalmen. Schönfeld.

8) **Geschichte** 3 St. Geschichte der neuern Zeit. Im W. 1 St. Repetition der Geschichte des Alterthums und des Mittelalters. Der Direktor.

9) **Mathematik** 4 St.

a) Geometrie 2 St. Trigonometrie; Wiederholung und Erweiterung des Pensums der Secunda. Repetition mehrerer Abschnitte der Planimetrie und Stereometrie.

b) Arithmetik 2 St. Gleichungen 2ten Grades mit mehreren unbekanntem Größen. Diophantische Gleichungen; Uebungen im Ansehen von Gleichungen; die Combinationslehre, der binomische Lehrsatz; figurirte Zahlen. Alle 2 Wochen häusliche oder Klassen-Arbeiten aus allen Gebieten der Elementar-Mathematik. Schmidt.

10) **Physik** 2 St. Optik. Schmidt.

tano kilka ustępów z drugiej książki Mojżesza i niektóre psalmy. Schönfeld.

8) **Historia** 3 gdz. Historia nowsza. Zimą 1 gdz. powtórzenie historii starożytnej i średniej. Dyrektor.

9) **Matematyka** 4 gdz.

a) geometrya 2 gdz. trygonometrya; powtórzenie i rozszerzenie zadania klasy II; powtórzenie kilku ustępów planimetrii i stereometrii.

b) arytmetyka 2 gdz. Równania drugiego stopnia z kilku nieznanymi ilościami. Równania diophan. Zadania w ustawianiu równań; nauka o kombinacyach; ćwiczenia binomiczne, liczby figuryczne. Co dwa tygodnie w domu lub w klasie pisane wypracowania z całego pola matematyki elementarnej. Schmidt.

10) **Fizyka** 2. gdz. Optyka. Schmidt.

Gesang-Unterricht 5 St. w.

Zweite Gesangklasse:

Kenntniß der Noten, Treff- und rhythmische Uebungen ohne und mit Text 1 St. Stolpe.

Erste Gesangklasse:

Einübung von Chören, Tenor und Bass 1 St.; Sopran und Alt 1 St.; alle Stimmen 1 St. combinirt. Stolpe.

1 St. w. Kirchengesang der evangelischen Schüler bei Herrn Stolpe, der katholischen bei Herrn Elementarlehrer Mizgalski.

Die jüdischen Schüler der 4 untern Klassen erhielten in 4 wöchentlichen Stunden Religionsunterricht von Herrn Rabbiner Dr. Pollack.

Śpiewy 5 gdz. tygodniowo.

II. klasa śpiewu:

Znajomość nót, ćwiczenia rytmiczne i trafiania z textem i bez textu 1 gdz. Stolpe.

I. klasa śpiewu:

Wprawa w chórach, tenor i bas 1 gdz. Sopran i alt 1 gdz; wszystkie głosy połączone 1 gdz. Stolpe.

1 gdz. śpiewu kościelnego uczniów ewangelickich u Stolpego, katolickich u Mizgalskiego nauczyciela elementarnego.

Uczniom żydowskiem czterech klas niższych udzielał naukę religii w 4 gdz. tygodniowo, rabin p. Dr. Pollack.

Vorbereitungsklasse.

Ordinarius: Kreidelhoff.

1) **Religion** 3 St. Biblische Geschichte nach Kolde. Die Gebote und das Vater unser wurden gelernt. Kreidelhoff.

Klasa przygotowawcza.

Ordynaryusz: Kreidelhoff.

1) **Religia** 3 gdz. Historia biblijna podług Koldego. Uczono się przykazań i ojcze nasz. Kreidelhoff.

2) **Deutsch** 9 St.

1. Abtheilung: Lesen und Erklärung von Lesebüchern aus dem Kinderfreund von Preuß und Better Theil 1; damit Kenntniß des Artikels, Substantivs, Adjektivs und Verbums verbunden. Orthographische Uebungen;

2. Abtheilung: die Bibel von Grätzmacher wurde gelesen. Kreidelhoff.

3) **Polnisch** 2 St. mit den polnischen Schülern. Schreib- und Lese-Unterricht nach Matowicz, leichte Lesebücher aus Rymarkiewicz Theil 1. Kenntniß der Redetheile. Declination der Haupt- und Eigenschaftswörter. Görtz.

4) **Rechnen** 5 St.

1. Abtheilung: die 4 Species mit unbenannten Zahlen, Resolviren und Reduciren.

2. Abtheilung: die ersten 3 Species mit unbenannten Zahlen. Kreidelhoff.

5) **Geographie** 2 St. Heimathskunde: Provinz Bosen. Kreidelhoff.

6) **Schönschreiben** 4 St. nach Lesshaft's Heften. Kreidelhoff.

2) **Jęz. niemlecki** 9 gdz.

1. oddzial. Czytano i wykladao ustępy do czytania z „Kinderfreund“ p. Preussa i Vettra; z tém połączo znajomości artykułu, rzeczownika, przymiotnika i słowa. Ćwiczenia ortograficzne.

2. oddzial: czytał elementarz Grützmachra. Kreidelhoff.

3) **Jęz. polski** 2 gdz. uczniowie polscy. Ćwiczenia w pisaniu i czytaniu podług Rakowicza, łatwe ustępy z Rymarkiewicza część 1. Znajomość części mowy, deklinacya przymiotników i rzeczowników. Görtz.

4) **Rachunki** 5 gdz.

1. oddzial. Cztery działania z liczbami niemianowanemi. Sprowadzanie i rozwiązywanie.

2. oddzial: Pierwsze trzy działania z liczbami niemianowanemi. Kreidelhoff.

5) **Jeografia** 2 gdz. Wiadomości o miejscu rodzinnem. Wielkie Xięstwo Poznańskie. Kreidelhoff

6) **Kaligrafia** 4 gdz. Pisano podług Lesshafta wzorów. Kreidelhoff.

Folgende Thematata wurden in Prima gearbeitet:

Im Deutschen:

1. Braucht nur der Soldat tapfer zu sein?
2. Ueber die Entwicklung der deutschen Poesie im 17. Jahrhundert.
3. Wodurch werden nach einem Ausspruche Otfried Müllers große und glücklich bestandene Gefahren die höchste Wohlthat für die Völker? (Chrie).
4. *Γέλος άραιος έν βγοτοῖς δεινόν καρόν.*
5. Der Gedanke „Gott sieht dich“ ein warnender und ein tröstender Gedanke.
6. Begründung und Beschränkung des Spruches: das Alte behalte.
7. *Οὐ παρὸς ἀνδρὸς φέρειν εἰρηλίαν.* (Chrie).
8. Schweigen ist eine Kunst. (Klassenarbeit).
9. Welche Communicationsmittel bieten sich gegenwärtig für den Verkehr der Menschen dar?
10. Das Thema der Abiturienten.

Im Lateinischen:

1. Quibus rebus factum sit, ut Graeci ex gravissimis bellis contra Persas gestis superiores discederent?

Następując zadania w klasie 1szej obrobione zostały:

W Języku niemleckim:

W języku łacińskim:

2. In Sulla secuta est honestam causam non honesta victoria. Cic. de off. lib 2, § 27.
3. Ultima semper
Expectanda dies homini dicique beatus
Ante obitum nemo supremaque funera debet. Ovid Metam. 3. 133.
4. Illud Sallustii, „et bello et pace clarum fieri licet,“ exemplis ex historia petitis demonstratur.
5. Belli civilis, quod inter Pompejum et Caesarem gestum est, causae et eventus exponantur. (Klassenarbeit).
6. Triginta tyrannorum Athenis imperium quomodo sublatum est?
7. Atque ut magnas utilitates adipiscimur conspiratione hominum atque consensu, sic nulla tam detestabilis pestis est, quae non homini ab homine nascatur. Cic. de off. 2, 5, 16.
8. Horatii odarum libri 3, erm. 16 argumentum addita rerum uberiore explicatione.
9. Das Thema der Abiturienten.

Im Polnischen:

W języku polskim:

1. Talent nie użyty jest jak skarb zagrzebany.
2. Dla czego poezya polska w wieku 17. i w pierwszej połowie 18^{go} kwitnąć nie mogła?
3. Nieszczęście jest szkołą wielkich mężów.
4. Znaczenie tych wyrazów poety:
„Wiecznotrwały ten na ziemi,
Kto swą śmiercią życie plemi;
Lecz kto życiem swém śmierć daje,
Ten gdy skona, już nie wstaje.“ (N. Z. Krasiński).
5. Czy klimat i natura kraju na duszę i wykształcenie ludzi wpływ wywierają?
6. Nauka największym skarbem.
7. Donec eris felix, multos numerabis amicos.
8. Das Thema der Abiturienten.

Aufgaben zu den schriftlichen Arbeiten der Oester-Abiturienten-Prüfung.

Im Deutschen:

Das Gold ist ein guter Diener, aber ein böser Herr.

Im Lateinischen:

Fortuna plerumque eos quos plurimis beneficiis ornavit, ad duriores casus reservat
Bell. Alex. 25.

Im Polnischen:

Walka romantyków z klasykami w Polsce.

Im der Mathematik:

1.
$$\frac{1}{(x-2)^2} + \frac{1}{(y+3)^2} = 706$$
$$\sqrt{\frac{1}{x-2}} + \sqrt{\frac{1}{y+3}} = 8.$$

2. Zwei arithmetische Reihen von 7 und von 9 Gliedern haben gleiche Anfangs- und gleiche Endglieder; das letztere ist $1\frac{1}{2}$ mal so groß als das erstere. Das Produkt der dritten Glieder beider Reihen ist 21. Wie heißen die Reihen?

3. Es ist ein Dreieck zu berechnen, wenn gegeben sind die Differenz zweier Seiten $d = 3'$; die Summe der diesen Seiten gegenüber liegenden Winkel $\varphi = 133^{\circ}21' 1,2''$ und der Radius des umschriebenen Kreises $r = 7,523614'$.

4. Wie groß ist das Volumen einer geraden fünfstantigen Pyramide, wenn der Radius des der Grundfläche eingeschriebenen Kreises $\rho = 4''$ ist, und wenn die Seitenkanten gleich den Grundkanten sind?

Die Lehrbücher sind dieselben geblieben. Doch im künftigen Schuljahre wird mit Genehmigung des Königl. Provinzial-Schulcollegiums statt des polnischen Elementarbuches von Poplinski das von Wolinski und Schönlke für die untere deutsche Abtheilung eingeführt.

Książki naukowe pozostały te same. W przyszłym jednakże roku szkolnym zostanie za pozwoleniem Król. Prowincjonalnej Rady szkolnej zamiast polskiej książki początkowej p. Poplinskiego, książka p. Wolinskiego i Schönkiego dla niemieckiego oddziału zaprowadzoną.

B. Verfügungen

des Kgl. Provinzial-Schulcollegiums
von allgemeinerem Interesse.

Vom 1. Mai. Das Buch „der schleswig-holsteinische Krieg“ von Th. Fontane wird für die Schülerbibliothek empfohlen.

Vom 11. Mai. Vom 1. October 1868 dürfen nur solche Lehrer als Turnlehrer an den öffentlichen höhern Unterrichtsanstalten fungiren, welche die vorschriftsmäßige Prüfung bestanden haben. Doch können auf Antrag der Provinzial-Behörden einzelne Turnlehrer auf Grund ihrer bewährten Leistungen von Ablegung der Prüfung entbunden werden.

Vom 3. Juli. Künftig sind 254+6 Exemplare der Programme einzusenden.

Vom 27. Juli. Die Aufnahme von Forst-Eleven bei der Königl. Forst Akademie zu Neustadt-Eberswalde findet künftig jedesmal nur zu Ostern statt.

B. Rozporządzenia

Król. Rady Szkólnej Prowincjonalnej
ogólnego znaczenia.

Z dnia 1. Maja. Prowincjonalna Rada szkolna poleca zakupienie książki p. t. Wojna szleszwicko-holstyńska przez T. Fontane do biblioteki uczniów.

Z dnia 11. Maja. Od 1. Paźdz. 1868 wolno tylko takim nauczycielom przy wyższych zakładach naukowych publicznych udzielać nauki turniejów, którzy popis prawem przepisany złożyli. Jednakowoż mogą na wniosek władz prowincjonalnych pojedynczy nauczyciele w skutek swych dowiedzionych zdolności od składania popisu być uwolnieni.

Z dnia 5. Lipca. Na przyszłość ma się przysyłać 254+6 egzemplarzy programów.

Z dnia 27. Lipca. Przyjmowanie uczniów chcących się poświęcić leśnictwu przy Król. akademii leśnictwa w Nowem mieście-Eberswalde będzie miało na przyszłość tylko na Wielkanoe swoje miejsce.

Vom 19. Juli. In der Pfingstwoche 1867 soll in Posen die erste Direktoren-Konferenz der Provinz abgehalten werden. Das Königl. Provinzial-Schulcollegium übersendet die zur Besprechung bestimmten Themata zur Berathung durch das Lehrercollegium.

Vom 23. Oktober. Die Schüler der obern Klassen welche Theologie studiren wollen, sollen rechtzeitig daran erinnert werden, an dem Unterricht im Hebräischen Theil zu nehmen und sich der Prüfung in dieser Sprache bei ihrem Abgange zu unterziehen.

Vom 19. December 1866. Das Königl. Provinzial-Schulcollegium übersendet eine Abschrift der Vorschriften für die Prüfung bei der Königl. Berg-Akademie in Berlin.

Vom 19. December. Die Leistungen der Schüler im Turnen sollen sowohl in den Semester-Censuren, als in den Abiturienten-Zeugnissen Beurtheilung finden.

Vom 8. Januar 1867. Das Königl. Provinzial-Schulcollegium übersendet ein Gutachten der Medizinal-Abtheilung des Ministeriums in Betreff des Verhaltens der höhern Schulen beim Ausbruch der Cholera und verordnet, nach den in diesem Gutachten ausgesprochenen Grundsätzen künftig zu verfahren und unter keinen Umständen eher zu schließen, als bis die Genehmigung des Königl. Provinzial-Schulcollegiums eingeholt und erteilt ist.

Z dnia 19. Lipca. Podczas Zielonych Świątek r. 1867 ma się odbyć w Poznaniu pierwsza prowincjonalna konferencya Dyrektorów. Król. Prow. Rada szkolna przesyła kolegium szkolnemu temata mające przyjść pod obrady, aby takowe zdanie swoje o nich wyrzekło.

Z dnia 23. Paźdz. Uczniom klas wyższych chcącym się poświęcić teologii, ma się zawczasu przypominać, aby brali udział w nauce języka hebrajskiego i aby się przy swoim odejściu popisowi w tymże języku poddawali.

Z dnia 19. Grudnia 1866. Król. prowincjonalne Kolegium Szkólne przesyła odpis przepisów dotyczących się egzaminów przy Król. akademii górniczej w Berlinie.

Z dnia 19. Grudnia. Postępy uczniów w ćwiczeniach gimnastycznych mają być oceniane i umieszczane tak w świadectwach półrocznych jako też w świadectwach abiturienckich.

Z dnia 8. Stycznia 1867. Król. Prowincjonalne Kolegium Szkólne przesyła zdanie wydziału medycznego ministerjalnego dotyczące zachowania się wyższych szkół przy wybuchu cho'ery przepisując, aby podług zasad w zdaniu tém wypowiedzianych sobie postępowało i pod żadnym warunkiem szkół prędzój nie zamykano, ażby Król. Prow. Kolegium Szkólne o radę zapytane pozwolenia swego nie udzieliło.

C. Chronik.

In diesem Schuljahre hat der Unterricht mancherlei Störungen erlitten. Zuerst war es der ruhmreiche Krieg gegen Oestreich und dessen Bundesgenossen, welcher die Gemüther der Lehrer und auch der Schüler in die lebhafteste Bewegung setzte, obgleich keiner der jüngern Lehrer

C. Kronika.

W tym roku szkolnym była wystawiona nauka na rozmaite przeszkody. Naprzód spowodowała je pełna sławy wojna przeciw Austrii i jej sprzymierzeńcom, która umysły tak nauczycieli jako też uczniów do żywego wzruszyła lubo żaden ani z młodszych nauczy-

oberder ältern Schüler unmittelbar für den Kampf in Anspruch genommen wurde. Viel störender als der Krieg wirkte aber die Cholera, die besonders im September sehr verheerend in der Stadt auftrat. Von panischem Schrecken ergriffen, nahmen die auswärtigen Eltern fast alle ihre Söhne nach Hause, so daß die obern Klassen fast leer waren. Dadurch sah sich der Unterzeichnete genöthigt, bei dem königl. Provinzial-Schulcollegium zu beantragen, daß die Michaelisferien vor dem ordnungsmäßigen Termin beginnen und statt anderthalb Wochen 14 Tage dauern möchten. Die Genehmigung erfolgte. Also begannen die Michaelisferien am 18. Septbr. und dauerten bis zum 2. Octbr. Es ist nicht zu entschuldigen, daß viele der auswärtigen Eltern ihre Söhne noch lange nach dem 2. Octbr. zu Hause behielten, da die Seuche bereits am Anfange des Octbr. dem Erlöschen nahe war.

Drei Schüler hat die Anstalt in diesem Schuljahre durch den Tod verloren. Der Septimanager Michalski starb plötzlich am 23. April; in den Michaelisferien wurde der Septimanager Lehwald durch die Cholera, am 7. Novbr. 1865 der Secundaner Bauza durch den Typhus fortgerafft.

Auch das Lehrercollegium ist von Krankheit nicht verschont geblieben. Herr Kreidelhoff sah sich wegen eines hartnäckigen Halsleidens genöthigt, im Septbr. einen vierwöchentlichen Urlaub zu einer Kurreise nach Berlin zu nehmen. Herr Schulamts Candidat Quade hat die Güte gehabt, ihn zu vertreten. Dem genannten Herrn sagt hiermit der Unterzeichnete für seine Gefälligkeit und seinen Eifer, mit dem er sich der mühevollen Vertretung unterzogen hat, seinen aufrichtigen Dank.

Kurz vor den Weihnachtsferien verließ die Anstalt, um eine Propstei in Koźmin zu über-

cieli ani ze starszych uczniów nie był spowodowany do bezpośredniego w boja udziału. Daleko większą przeszkodę aniżeli wojna sprawiła cholera, która mianowicie we Wrześniu najgwałtowniej w mieście zapanovała. Rodzice zamięjscowi panicznym przestraczeniem przejęci pozabierali prawie wszystkich swoich synów do domu, tak że wyższe klasy prawie wyprózuione zostały. W skutek tego widział się niżej podpisany zmuszonym udać się do Król. Prowincjonalnego Kolegium Szkólnego z wnioskiem, ażeby ferye Sto. Michalskie rozpoczęły się przed terminem prawnie przepisany i ażeby trwały zamiast półtora dwa tygodnie. Pozwolenie nastąpiło. Przeto zaczęły się ferye Sto. Michalskie 18. Września i trwały aż do 2 Paźdz. Nie można tego uniewinnić, że wielu zamiejscowych rodziców zatrzymało swych synów w domu jeszcze długo po 2. Paźdz. gdyż epidemia już na początku Paźdz. prawie dogorywała.

Zakład szkólny stracił w tym roku przez śmierć trzech uczniów. Uczeń klasy przygotowawczej Michalski umarł nagle 23. Kwietnia; podczas feryi Sto. Michalskich, umarli Septymanager Lehwald na cholere, 7 zaś Listopada 1866 uczeń kl. II. Bauza na tyfus.

I kolegium nauczycielskie nie było wolnem od choroby. Pan Kreidelhoff został zmuszony dla swojego upartego cierpienia ugardło wziąć we Wrześniu cztero-tygodnicwy urlop w celu udania się do Berlina na kuracyą. Kandydat Pan Quade raczył go uprzęmie zastąpić. Co dopiero wymienionemu Panu składa niżej podpisany za jego uprzęmość jako téż za jego gorliwosć z którą się podjął zastępstwa, swoje szczere podziękowanie.

Krótko przed Bożem Narodzeniem opuścił nasz zakład, celem objęcia probostwa

nehmen, Herr Vicar Garsztka, der seit Ostern 1860 als katholischer Religionslehrer an unserm Gymnasium unter den katholischen Schülern segensreich gewirkt hat. Für diese seine Wirksamkeit bleiben ihm seine Schüler, sowie die ganze Anstalt zu dauerndem Danke verpflichtet. An seine Stelle trat Herr Vicar Andrzejewicz, bisher in Trzemeszno.

Am 25. Januar d. J. wurde Herr Dr. Wilhelm Jahns mitten in seiner Wirksamkeit vom Schläge plötzlich getroffen und starb nach wenigen Stunden. Der Verstorbene war am 22. Januar 1822 in der hiesigen Provinz geboren, gebildet auf dem Gymnasium zu Trzemeszno und der Universität zu Breslau. Seit dem 1. November 1863 war er an dem hiesigen Gymnasium als ordentlicher Lehrer angestellt. Mit sehr gebiegenen Kenntnissen verband er die gewissenhafteste Treue in der Ausübung seines schweren Berufs; dieses wie sein streng sittlicher Lebenswandel, und seine seltene Bescheidenheit gewannen ihm die ungetheilte Achtung seiner Collegen und aller, die ihn näher kannten und seinen Werth zu schätzen verstanden. *Have pia anima!*

Am 22. März 1867 wurde der Geburtstag Sr. Majestät des Königs in der gewöhnlichen Weise gefeiert. Herr Dr. v. Golenński hielt die Festrede.

w Koźminie X. wikaryusz Garsztka, który od Wielkanocy r. 1860 jako nauczyciel religii katolickiej przy naszym Gimnazjum na uczniów religii katolickiej bogi wpływ wywierał. Za to jego działanie czują się obowiązani tak jego uczniowie jako też cały zakład do trwałej wdzięczności. Na jego miejsce wstąpił X. wikaryusz Andrzejewicz, który dotychczas był w Trzemesznie.

Dnia 25. Stycznia b. r. został nagle ruszony paralizem podczas pełnienia swoich obowiązków Pan Dr. Wilhelm Jahns i umarł po kilka godzinach. Zmarły urodził się 22. Stycznia r. 1822 w tutejszej prowincyi, kształcił się w Gimnazjum Trzemeszeńskim i na uniwersytecie Wrocławskim. Od 1. Listopada r. 1863 był on przy tutejszem Gimnazjum potwierdzony jako nauczyciel etatowy. Z gruntowną nauką łączył on największą sumienność w wypełnianiu obowiązków swego trudnego powołania; to jako też jego surowo moralny żywot, jego rzadka skromność zjednały mu niezaprzeczony szacunek jego kolegów i wszystkich tych, co go bliżej znali i jego wartość ocenić umieli. Pokój jego duszy!

Dnia 22. Marca 1867 obchodzono w zwykły sposób urodziny Jego Królewskiej Mości. Mowę uroczystą miał Pan Dr. Golenński.

D. Statistisches.

1. Schülerzahl.

D. Statystyka.

1. Liczba uczniów.

a. im Sommer	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	Summa	VII.	Ges. Summa	Einheim.	Auswärt.	mit deut. Sprache	mit poln. Sprache.
Evangelische	7	16	19	19	15	13	89	4	93	150	108	161	97
Katholiken	8	18	24	15	15	14	94	10	104				
Juden	1	3	11	9	18	11	53	8	61				
Zusammen	16	37	54	43	48	38	236	22	258				
b. im Winter	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	Summa	VII.	Ges. Summa	Einheim.	Auswärt.	mit deut. Sprache.	mit poln. Sprache.
Evangelische	7	13	18	19	17	13	87	10	97	147	105	159	93
Katholiken	12	16	23	14	15	15	95	8	103				
Juden	1	1	12	6	15	10	45	7	52				
Zusammen	20	30	53	39	47	38	227	25	252				

Abgegangen sind bis zum Schluß des Programms während des Winter-Semesters, die Abiturienten abgerechnet: 13 aus dem Gymnasium, 1 aus der Vorbereitungsclassse; 1 aus dem Gymnasium ist gestorben.

Uczniów odeszło aż do ukończenia programu podczas zimowego półrocza, oprócz abiturjentów, 13 z Gimnazyum, 1 ze szkoły przygotowawczej; 1 z Gimnazyum umarł.

2. Lehrer-Bibliothek.

Die Anstalt erhielt von dem Herrn Minister der geistlichen Angelegenheiten geschenkt: die Fortsetzung von Joh, Zeitschrift für preussische Geschichte, Jos. Scaligeri poemata; vom Königl. Provinzial-Schulcollegium: eine Doppelfarte von der pyrenäischen Halbinsel aus dem Relief-Atlas von Raaz.

Gekauft wurden: Cicero epist. selectae von Süpfle. Ovid Tristia von Plat. Metamorph. von Haupt. Livius von Weissenborn Bd. 9 und 10. Alcäus u. Sappho von Koch. Sophocl. Ajax von Lobeck, Zosimus, Prisciani institut. Grammat. von Hert. Scriptorum metrical Graeci Bd. 1 von Westphal. Hesiod von Götting. Plato Cratylus, Euthydemus, Laches, Menexenus, Timaeus, Critias von Stallbaum. Cicero ausgewählte Reden von Halm Bd. 7. Euripides deutsch von Donner. Cicero's Briefe übersetzt von Wieland. Lehrs de Arist. studiis Homer. Ulfilas und Héliand von Heyne. Droysen, Geschichte der preussischen Politik Bd. 3 Abth. 3. Ranke die römischen Päpste. Erdmann Geschichte der Philosophie.

2. Biblioteka nauczycieli.

Äpfle, Anleitung zum Lateinischschreiben, Helmholtz, die Lehre von den Tonempfindungen, Riepert, Wandkarte von Alt-Italien, v. d. Velde, Karte von Palästina, Zarncke, literarisches Centralblatt, die Fortsetzungen von Stiehls Centralblatt, Petermanns Mittheilungen, Schönmilchs Zeitschrift für Mathematik. Fleckeisen u. Masius, neue Jahrbücher für Philologie und Pädagogik, Schmid's Encyclopädie des Erziehungswesens.

Die Sammlungen des Gymnasiums wurden vermehrt durch einen von Herrn Apotheker Gnoth geschenkten Sporn, der bei Koszczaly in der Nähe von Radziejewo in Polen gefunden ist und aus einem Kampfe der deutschen Ritter gegen Wladyslaw Jagello herrühren soll. Dem freundlichen Geber unsern Dank

3. Jugend-Bibliothek.

3. Biblioteka młdzieży.

Pisma Trembeckiego 2 Bde. Pisma Krasickiego 10 Bde. Poezye Tom. Kaj. Wegierskiego. Dzieła Franciszka Karpińskiego 5 Bde. Poezye Elzbiety Drużbackiej 2 Bde. Korzeniowski: Spekulant, Kolołoaeya. Emeryt. Kraszewski: Ostap Bendareczuk. Zaleski: Duch od stepu. Pisma Morawskiego. Wincenty Pól: Pieśń o ziemi naszej; pieśń o domu naszym. Garezyński: Waclaw. Odyńca: Felicyta, Barbara Radziwillowna. Siemiński: Krółodowski rękopis. Zmorski: Wieża siedmiu wodzów. Kondratowicz: Stare wrota. Schmitt Henryk: Dzieje polski XVIII. i XIX. wieku. Pierścionek, Powieść dla dzieci i dorosłych. Kochanowski Jan: Obrazy z końca XVI. wieku. Berwiński: Poezye 2 Bde. Szymanowski: Obrazki z życia znakomych ludzi dla młodego wieku. Fontane: der schleswig-holsteinische Krieg. Winterfeld: Vollständige Geschichte des preuß. Krieges von 1866. Platens Werke 5 Bde. Hauffs Werke 5 Bde. Uplands poetische Werke. Schwab, die deutschen Volksbücher für Alt u. Jung wiedererzählt. Schwenk, Mythologie der Griechen, der Germanen, der Slaven 3 Bde. Horn: Jugendschriften 2 Bde. Nieritz Jugendschriften 2 Bde. Moritz: Cines armen Waisentnaben Schicksale. Franz Hofmann: Frieol u. Nazi. Klettke, Kreuz und Halbmond. Klettke, Die drei Könige von Jerusalem. Osterwald: Erzählungen aus der alten deutschen Welt Bröhle: Märchen für die Jugend. Smidt: Heinrich von Zütphen. Dielitz, Reisebilder. Dielitz, die neue Welt. Kühn, Jugendschriften 4 Bde. Würdig, Jugendschriften 3 Bde. Heinrich Smidt, Seeschlachten und Abenteuer berühmter Seehelden. Schmidt-Mellin, Der Deutsche Orden der Marianer. Zastrow, Märchen. Zastrow, Unterm Lindenbaum. Zastrow, Auf fremder Erde. Zastrow, Aus Heimath und Ferne. Stein, Ivanhoe für die reisere Jugend bearbeitet. Armand, Carl Scharnhorst. Corrodi, Ferientage auf Dufels Schloß. Koch, das Schmuckkästchen. 4 Bde. Jugendschriften von dem Verfasser der „Glocke der Andacht“. Horn, Franklin.

4. Unterstützungsfonds.

Für den Unterstützungsfonds sind im Jahre 1866 eingekommen:

durch milde Beiträge	60 Thl	10 Sgr	
aus dem Verkauf der Schulgesetze	4 Thl	2 Sgr	
Von einem frühern Quartaner Ersatz für verlorene Bücher	1 Thl	25 Sgr	
aus dem Verkauf unbrauchbar gewordener Bücher		15 Sgr	
Kassenbestand von 1865	11 Thl	24 Sgr	4 Pf.
	<u>78 Thl</u>	<u>16 Sgr</u>	<u>4 Pf.</u>

Ausgegeben wurde:

Unterstützungen für würdige Schüler	22 Thl	22 Sgr	4 Pf.
für Bücher zu Prämi- en und zur Armen- bibliothek incl. Porto und Buchbinderrech- nung	50 Thl		
an den Schuldiener für das Einsammeln	2 Thl	5 Sgr	
	<u>74 Thl</u>	<u>27 Sgr</u>	<u>4 Pf.</u>

Es bleibt ein Kas-
senbestand von 3 Thl 19 Sgr

In der Sparkasse hat der Unterstützungsfonds 183 Thl 23 Sgr

Allen Wohlthätern, welche Geschenke an den Unterstützungsfonds gegeben haben, sagt der Unterzeichnete im Namen der Anstalt seinen aufrichtigen Dank.

4. Fundusz wsparcia.

Do funduszu przeznaczzonego na wsparcie wpłynęło w roku 1866:

przez dobroczynne składki	60 tal.	10 sgr.
ze sprzedaży praw szkólnych	4 tal.	2 sgr.
od byłego ucznia kl. IV. jako wynagrodzenie za zgubione książki	1 tal	25 sgr.
ze sprzedaży niepotrzebnych książek		15 sgr.
pozostało w kasie z r. 1865	11 tal.	24 sgr. 4 fn.
	<u>78 tal.</u>	<u>16 sgr. 4 fn.</u>

Wydano na:

Wsparcie dla godnych uczniów	22 tal.	22 sgr. 4 fn.
za książki przeznaczone na nagrody i do biblioteki ubogich włącznie z porto i z oprawą	50 tal.	
Sludze szkólnemu za zbieranie	2 tal.	5 sgr.
	<u>74 tal.</u>	<u>27 sgr. 4 fn.</u>
pozostaje w kassie	3 tal.	19 sgr.

W kasie oszczędności ma fundusz przeznaczony na wsparcie 183 tal. 23 sgr.

Wszystkim dobroczyńcom, co się składkami do funduszu wsparcia przyłożyli składa niżej podpisany w imieniu zakładu swoje szczere podziękowanie.

In der am 18. März d. J. unter dem Vorsitz des Königl. Provinzial-Schulraths Herrn Geheimrath Dr. Mehring abgehaltenen Abiturienten-Prüfung erhielten folgende Primaner das Zeugniß der Reife:

W skutek popisu abiturycyńskiego odbytego dnia 18. Marca b. r. pod przewodnictwem król. prowincjonalnego Radcy szkólnego tajnego radcy Pana Dr. Mehringa otrzymali uczniowie kl. I. świadectwo dojrzałości:

(XXVI) 1. **Jakob Ballach**, geboren in Behßen Kr. Marienwerder, Sohn eines Gutsbesizers, katholischer Confession, 23 Jahre alt, war 2 Jahre in unserer Schule und zwar in Prima. Er will in Breslau Medizin studiren.

(XXVII) 2. **Emil Breking**, geboren in Inowraclaw, Sohn eines Schuhmachers, evangelischer Confession, 19 Jahre alt, war 8 Jahre in unserer Schule, 2 Jahre in Prima. Er will sich dem Baufach widmen.

(XXVIII) 3. **Nicodemus Kowalski**, geboren in Barlożno, Kr. Pr. Stargardt, Sohn eines Grundbesizers, katholischer Confession, 26 Jahre alt, war $\frac{1}{2}$ Jahr in unserer Schule, und zwar in Prima, früher auf dem Gymnasium in Kulm. Er will in Pelpin Theologie studiren.

(XXIX) 4. **Ignaz Jafinski**, geboren in Bromberg, Sohn eines verstorbenen Kaufmanns, katholischer Confession, 24 Jahre alt, war 2 Jahre in unserer Schule, und zwar in Prima. Er will in Berlin Medizin studiren.

(XXX) 5. **Wilhelm Neubert**, geboren in Sorbehen, Kr. Mohrunen in Ost-Preußen, Sohn eines Gutsbesizers, evangelischer Confession, 20 Jahre alt, war 6 Jahre in unserer Schule, $1\frac{1}{2}$ Jahre in Prima. Er will in Königsberg Theologie studiren.

(XXXI) 6. **Joseph Sucharski**, geboren in Schönlanke, Sohn eines verstorbenen Kaufmanns in Bromberg, katholischer Confession, 22 Jahre alt, war $2\frac{1}{4}$ Jahre in unserer Schule, 2 Jahre in Prima. Er will in Breslau Geschichte und slawische Sprachen studiren.

(XXXII) 7. **Karl Thiem**, geboren in Inowraclaw, Sohn eines Kreisgerichts-Sekretärs in Margonin, evangelischer Confession, 21 Jahre alt, war $6\frac{1}{2}$ Jahre in unserer Schule, 2 Jahre in Prima. Er will sich dem Postfach widmen.

(XXXIII) 8. **August Wagner**, geboren in Trzemeszno, Sohn eines hiesigen Seilermeisters, evangelischer Confession, 23 Jahre alt, war $10\frac{1}{2}$ Jahre in unserer Schule, $2\frac{1}{2}$ in Prima. Er will in Berlin das Baufach studiren.

Vertheilung der Lektionen

unter die Lehrer während des Schuljahrs 1866—1867.

Lehrer.	Stundenzahl in jeder Klasse.							Summa.	
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.		
1. Günther, evangelisch, Direktor.	6 Griech. 3 Geschichte	4 Griech.						13	
2. Schmidt, katholisch, 1. Oberlehrer.	4 Mathem. 2 Physik	4 Mathem. 1 Physik	3 Mathem. 2 Naturbeschreib.	3 Mathem.				19	
3. Dr. Szaplicki, kathol. 2. Oberlehrer, Ordinarius von I.	6 Latein. 2 Polnisch	2 Latein. Dichter. 2 Polnisch	6 Griech.					18	
4. Schwarz, katholisch, 1. ordentlicher Lehrer, Ordinarius von III.	2 Polnisch (deutsche Abtheilung.)	3 Geschich.	3 Geschich. u. Geogr. 2 Nat. Dicht. 2 Poln. (poln. Abth.)	6 Griech.		2 Poln. (poln. Abth.)		20	
5. Dr. v. Golenski, ev., 2. ordentlicher Lehrer, Ordinarius von II.	3 Deutsch 2 Lat. Dich.	8 Latein.	2 Deutsch 2 Poln. (deutsche Abt.)			3 Franzöf.		20	
6. Dr. Jung, evangelisch, 3. ordentlicher Lehrer, Ordinarius von IV.		2 Deutsch 2 Griech. Dichter.	8 Latein.	8 Latein.				20	
7. Dr. Jahns, evangel. *) 4. ordentlicher Lehrer, Ordinarius von VI.				3 Geschich. u. Geogr. 2 Deutsch		9 Latein. 3 Deutsch 2 Geogr.	2 Poln. (dtfch. Abth.)	21	
8. Schäfer, katholisch, 5. ordentlicher Lehrer, Ordinarius von V.	2 Franzöf.	2 Franzöf.	2 Franzöf. 2 Latein. Dichter	2 Franzöf. 2 Latein. Dichter		9 Latein. 3 Deutsch		22	
9. Görtz, katholisch, 6. ordentlicher Lehrer.			2 Zeichnen			3 Rechnen 2 Naturb. 2 Zeichnen 3 Schreib.	4 Rechnen 2 Naturb. 2 Zeichnen 3 Schreib.	2 Poln.	25
10. Schönfeld, Superint., evangel. Religionslehrer.	2 Hebräisch 2 Religion	2 Hebräisch	2 Religion					8	
11. Andrzejewicz, Vicar. **) kathol. Religionslehrer.	2 Religion		2 Religion			3 Religion		7	
12. Kreidelhoff, evangel., Lehrer der Vorklasse und Turnlehrer.					2 Geogr.	3 Religion	3 Religion 9 Deutsch 5 Rechnen 4 Schreib. 2 Geogr.	28 +4 Turnen.	
13. Stolpe, evangelisch, Gesanglehrer.			5 Stunden Gesang.					5	

*) Nach dem Tode des Dr. Jahns übernahmen: Schmidt Deutsch in V., Schwarz Geschichte u. Geographie in IV., v. Golenski Deutsch in VI., Jung Deutsch in IV., Schäfer Lateinisch in VI. (6 St. w.), Görtz Polnisch in V. u. VI. und das Ordinariat von VI., Kreidelhoff Geographie in VI.

**) Bis Weihnachten 1866 Herr Probst Warszka.

Der neue Kursus beginnt **Mittwoch den 1. Mai** um 7 Uhr des Morgens.

Die Aufnahme neuer Schüler findet am 29. u. 30. April Vormittags von 9 bis 12 Uhr im Konferenzzimmer des Gymnasiums statt.

Der Unterzeichnete erlaubt sich die geehrten Eltern wiederum darauf aufmerksam zu machen, daß der Abgang der Schüler von der Anstalt von den Eltern oder deren Stellvertretern schriftlich oder mündlich dem Direktor angezeigt werden muß. Bis diese Abmeldung erfolgt ist, wird der Schüler als der Anstalt noch angehörig angesehen und das Schulgeld muß fortbezahlt werden.

Es ist noch immer vorgekommen, daß Schüler ohne Abschied und Abmeldung fortgeblieben sind und dadurch die einfache Pflicht der Höflichkeit und der Dankbarkeit gegen die Anstalt grob verletzt haben. Künftig werden die Namen solcher Schüler im Programm veröffentlicht werden.

In Betreff der Anforderungen für die Sexta verweise ich auf das vorige Programm.

G ü n t h e r.

Nowy kurs rozpocznie się w środę dnia 1. Maja o 7 godz. z rana.

Przyjmowanie nowych uczniów nastąpi 29. i 30. Kwietnia przed południem od 9. do 12. godziny w pokoju konferencyjnym gimnazjum.

Niżej podpisany pozwala sobie znowu zwrócić uwagę szanownych rodziców na to, że o odejściu uczniów z zakładu albo rodzice albo też ich zastępcy piśmiennie lub ustnie dyrektora uwiadomić powinni. Aż do takowego uwiadomienia będzie się uważało ucznia jako jeszcze należącego do zakładu szkolnego a szkolne dalej płaconém być musi.

Zdarzało się jeszcze zawsze, że uczniowie bez pożegnania i odmeldowania się opuścili zakład a przez to przeciw prostemu obowiązкови grzeczności i wdzięczności względem zakładu bardzo wykroczyli. Na przyszłość (umieszczają się nazwiska takowych uczniów w programie.

Co się tyczy wymagań potrzebnych do Sexty odsyłam do przeszłorocznego programu.

G ün t h e r.

Ordnung der öffentlichen Prüfung.

Montag, den 15. April 1867

Vormittags von 8 Uhr:

Choral.

Sexta und Quinta: Religion, evangelisch. Kreidelhoff.

Septima: Deutsch. Kreidelhoff.

Sexta: Rechnen. Görtz.

Sexta und Quinta polnische Abtheilung: Polnisch. Schwarz.

Quinta: Lateinisch. Schäfer.

Quarta: Lateinisch. Jung. — Französisch. Schäfer.

Nachmittags von 2 Uhr:

Tertia: Geschichte. Schwarz. — Griechisch. Czapliski.

Secunda: Lateinisch. v. Golenski. — Mathematik. Schmidt.

Gesang.

Dienstag, den 16. April 1867

Vormittags 8 Uhr:

Choral.

Prima: Griechisch. Günther. — Physik. Schmidt.

Deutsche Rede des Abiturienten Lasinski.

Entlassung der Abiturienten.

Schluss - Gesang.

Verordnung der öffentlichen Behörden

Montag, den 15. April 1867

Beauftragte von S. H. H.

Die öffentlichen Behörden sind angewiesen, die nachfolgenden Bestimmungen zu befolgen:

1. Die öffentlichen Behörden sind verpflichtet, die nachfolgenden Bestimmungen zu befolgen:

2. Die öffentlichen Behörden sind verpflichtet, die nachfolgenden Bestimmungen zu befolgen:

3. Die öffentlichen Behörden sind verpflichtet, die nachfolgenden Bestimmungen zu befolgen:

4. Die öffentlichen Behörden sind verpflichtet, die nachfolgenden Bestimmungen zu befolgen:

5. Die öffentlichen Behörden sind verpflichtet, die nachfolgenden Bestimmungen zu befolgen:

6. Die öffentlichen Behörden sind verpflichtet, die nachfolgenden Bestimmungen zu befolgen:

7. Die öffentlichen Behörden sind verpflichtet, die nachfolgenden Bestimmungen zu befolgen:

8. Die öffentlichen Behörden sind verpflichtet, die nachfolgenden Bestimmungen zu befolgen:

9. Die öffentlichen Behörden sind verpflichtet, die nachfolgenden Bestimmungen zu befolgen:

10. Die öffentlichen Behörden sind verpflichtet, die nachfolgenden Bestimmungen zu befolgen:

Dienstag, den 16. April 1867

Beauftragte von S. H. H.

Erst

Präsident des Reichstages — Herr Schmidt

Präsident des Reichstages — Herr Schmidt

Präsident des Reichstages — Herr Schmidt

Präsident des Reichstages — Herr Schmidt